

LEKCE 5

III. DEKLINACE – ADJEKTIVA

genus typ	maskulinum	femininum	neutrum
trojvýchodný	-er	-(e)ris	-(e)re
dvojvýchodný	-is		-e
jednovýchodný	-x, -s		

5.1 Vzor: *acer, acris, acre* ostrý, prudký, -á, -é

		m.	f.	n.		m. + f.	n.
sg.	nom.	<i>āc-er</i>	<i>ācr-is</i>	<i>ācr-e</i>	pl.	<i>ācr-ēs</i>	<i>ācr-ia</i>
	gen.		<i>ācr-is</i>			<i>ācr-ium</i>	
	akuz.	<i>ācr-em</i>		<i>ācr-e</i>		<i>ācr-ēs</i>	<i>ācr-ia</i>
	abl.		<i>ācr-ī</i>			<i>ācr-ibus</i>	

Trojvýchodná adjektiva mají v nom. sg. zvláštní tvar pro každý rod. Maskulina jsou zakončena na **-er**, feminina na **-(e)ris**, neutra na **-(e)re**. Samohláska **-e-** při skloňování vypadává, ponechává se u adjektiva *celer, celeris, celere* rychlý.

5.2 Vzor: *nāsālis, nasale* nosní

		m. + f.	n.		m. + f.	n.
sg.	nom.	<i>nāsāl-is</i>	<i>nāsāl-e</i>	pl.	<i>nāsāl-ēs</i>	<i>nāsāl-ia</i>
	gen.	<i>nāsāl-is</i>			<i>nāsāl-ium</i>	
	akuz.	<i>nāsāl-em</i>	<i>nāsāl-e</i>		<i>nāsāl-ēs</i>	<i>nāsāl-ia</i>
	abl.	<i>nāsāl-ī</i>			<i>nāsāl-ibus</i>	

Dvojvýchodná adjektiva mají v nom. sg. společné tvary pro mužský a ženský rod a zvláštní tvar pro rod střední. Maskulina a feminina jsou zakončena na **-is**, neutra na **-e**.

5.3 Vzor: *simplex* jednoduchý, -á, -é

		m. + f. + n.		m. + f.	n.
sg.	nom.	<i>simplex</i>	pl.	<i>simplic-ēs</i>	<i>simplic-ia</i>
	gen.	<i>simplic-is</i>		<i>simplic-ium</i>	

	m. + f.	n.	m. + f.	n.
akuz.	<i>simplic-em</i>	<i>simplex</i>	<i>simplic-ēs</i>	<i>simplic-ia</i>
abl.	<i>simplic-ī</i>		<i>simplic-ibus</i>	

Jednovýchodná adjektiva mají v nom. sg. jeden společný tvar pro všechny tři rody. Nejčastěji jsou zakončena na **-x** nebo **-s**. U tohoto typu je vhodné naučit se i genitivu, který v převažující míře končí na **-cis** (*multiplex, multiplicis* mnohočetný), **-entis** (*prōminēns, prōminentis* vyčnívající), příp. **-antis** (*perforāns, perforantis* prostupující).

Mezi jednotlivými typy adjektiv III. deklinace nejsou ve skloňování rozdíly kromě nom. sg. a v zásadě je lze pokládat za **i-kmenová**. Mužské a ženské tvary se skloňují podle vzoru *auris* s odchylkou v abl. sg., kde adjektiva přibírají koncovku **-ī**: *ācrī, nāsālī, simplicī* x *aure*; střední tvary mají skloňování shodné se vzorem *animal*. Zachováváme tedy pravidlo: **-ī** v abl. sg. pro všechny rody, **-ium** v gen. pl. pro všechny rody, **-ia** v nom. a akuz. pl. pro neutra. V ostatních pádech se objevují běžné koncovky substantiv III. deklinace.

5.4 Nutno si však pamatovat některé výjimky; patří k nim dvojevýchodná řecká adjektiva, která se skloňují podle souhláskových kmenů, u nichž platí zásada **-e** v abl. sg. u všech rodů, **-um** v gen. pl. u všech rodů, **-a** v nom. a akuz. pl. u neuter:

a) se složkou / příponou **-genes** (označuje původ), např.: *nephrogenēs* (m. + f.), *nephrogenes* (n.) ledvinového původu;

b) se složkou / příponou **-ides** (označuje podobu), např. *xiphoīdēs* (m. + f.), *xiphoīdes* (n.) mečovitý.*¹⁾

*¹⁾ Složka **-ides** byla zavedena do užívání r. 1935 jenskou anatomickou nomenklaturou. Pařížská nomenklatura obnovila v r. 1955 podle staršího basilejského názvosloví (r. 1895) latinizované tvary **-ideus, a, um**.

CVIČENÍ

1. Čtete a přeložte do češtiny:

Phalanx distālis, media, proximālis. Nervī crāniālēs. Vertebrae cervicālēs, thōrācicae, lumbālēs, sacrālēs, coccygeae. Medulla spīnālīs. Margō occipitalīs et frontālīs ossis parietālīs. Forāmen caecum ossis ēthmoīdālīs (ēthmoīdis). Ligāmenta basium ossium metacarpī dorsālia. Pars lumbālīs columnae vertebrālīs. Caput longum et caput breve mūsculī tricipitis brachiū. Mūsculus biceps femoris. Dentēs permanentēs, dentēs lactei sive dēciduī. Dentēs molārēs, praemolārēs. Aorta ascendēns, dēscendēns. Vāsa afferentia, efferentia. Nervus abdūcēns. Marginēs laterālēs unguium. Regiō nāsālīs. Artēria carōtis commūnis. Vertebrae prōminentēs.